

5. Обласна програма «Ветеран», затверджена Рішенням Рівненської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oblrada.rv.ua>.
6. Юрченко Ю.Д. Управлінська діяльність в сфері соціального захисту населення [Електронний ресурс] / Ю.Д. Юрченко // Електронний фаховий журнал «Державне управління : теорія та практика». – 2005. – № 2. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.
7. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення : навч. посібник / І.С. Ярошенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 232 с.

REFERENCES

1. Bondar N.S. *Grazhdanin i publichnaya vlast' : konstitucionnoe obespechenie prav i svobod v mestnom samoupravlenii* [The citizen and Public Authorities : Constitutional Provision of the Rights and Freedoms in Local Self-Government] : teaching aid / N.S. Bondar. – Moscow : ОАО «Izdatel'skiy dom «Gorodec», 2004. – 352 p.
2. Batanov O.V. “Modern Municipalism in Ukraine in the Context of the Institutionalization of the Municipal Legal Status of Person” / O.V. Batanov // *Naukoviy visnik Akademii municipal'nogo upravlinnya : zbirnik naukovikh prac'. Seriya «Pravo»*. – 2012. – Iss. 2. – P. 104-112.
3. Kalynovskyi B.V. “Reforming the Model of Local Public Authorities in the Context of Modern Constitutional Reform in Ukraine” / B.V. Kalynovskyi // *Naukoviy visnik Akademii municipal'nogo upravlinnya : zbirnik naukovikh prac'. Seriya «Pravo»*. – 2012. – Iss. 2. – P.142-150.
4. Baieva N.A. “Legal Guarantees of the Russian Social State” : abstract of thesis for the degree of candidate of law sciences : major 12.00.01 “Theory and History of State and Law ; History of Law and State Studies”/ N.A. Baieva. – Stavropol, 2005. – 24 p.
5. The regional program «Veteran» approved by Rivne Regional Council [Electronic resource]. – 2010. – № 1505. – Access mode : <http://oblrada.rv.ua>.
6. Yurchenko Y.D. Management of Activities in the Field of Social Security [Electronic resource] / Y.D. Yurchenko // *Elektronnyy fakhoviy zhurnal «Derzhavne upravlinnya : teoriya tha praktika»*. – 2005. – № 2. – Access mode : <http://nbuv.gov.ua>.
7. Yaroshenko I.S. *Pravo social'nogo zabezpechennya* [The Right to Social Security] : teaching aid / I.S. Yaroshenko. – Kyiv : KNEU, 2005. – 232 p.

УДК 630*93: 351.773

ПРАВОВА ПРИРОДА ОРГАНІЗАЦІЇ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

Пасічнюк В.Б., асистент

*Національний університет водного господарства та природокористування,
вул. Соборна, 11, м. Рівне, Україна
Vasylo111@ukr.net*

У статті досліджується й узагальнюється категорія громадського контролю та нагляду за охороною праці. Проаналізовано показники виробничого травматизму й летальних випадків на виробництві. Здійснено методологічне дослідження теоретико-правових засобів забезпечення охорони праці. Визначено співвідношення понять «нагляд», «контроль», «адміністративний нагляд».

З'ясовано правову й організаційну роль та компетенцію Комісії з питань охорони праці. У ході дослідження визначено, що функціонування таких комісій є ефективним інструментом у забезпеченні належних умов праці на вітчизняних підприємствах.

Дослідження показали, що правові акти, які регулюють правовий статус громадського контролю за станом охорони праці на підприємствах, встановлюють неповний спектр прав, який би забезпечував ефективний і дієвий громадський захист працівників у сфері охорони праці.

Саме тому нині громадський контроль ослаблений, здійснення громадсько-захисної та охоронної діяльності у сфері охорони праці має фрагментарний характер, є неповним і недостатнім, а отже, потребує негайного реформування.

Ключові слова: охорона праці, профспілка, умови праці, комісія з охорони праці.

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ ЗА СОБЛЮДЕНИЕМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ ОХРАНЕ ТРУДА

Пасичнюк В.Б.

*Национальный университет водного хозяйства и природопользования,
ул. Соборная, 11, г. Ровно, Украина
Vasylo111@ukr.net*

В статье исследуется и обобщается категория общественного контроля и надзора за охраной труда. Проанализированы показатели производственного травматизма и летальных случаев на производстве. Осуществлено методологическое исследование теоретико-правовых средств обеспечения охраны труда. Определено соотношение понятий «надзор», «контроль», «административный надзор».

Выяснено правовую и организационную роль и компетенцию комиссий по вопросам охраны труда. В ходе проведения исследования определено, что функционирование таких комиссий является эффективным инструментом в обеспечении надлежащих условий труда на отечественных предприятиях.

Исследования показали, что правовые акты, регулирующие правовой статус общественного контроля за состоянием охраны труда на предприятиях, устанавливают не полный спектр прав, который бы обеспечивал эффективную и действенную общественную защиту работников в сфере охраны труда.

Именно поэтому на сегодняшний день общественный контроль ослаблен, осуществление общественно-защитной и охранной деятельности в сфере охраны труда носит фрагментарный характер, является неполной и недостаточной, а значит, требует немедленного реформирования.

Ключевые слова: охрана труда, профсоюз, условия труда, комиссия по охране труда.

LEGAL NATURE OF ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF PUBLIC CONTROL OVER OBSERVANCE OF LEGISLATION ON OCCUPATIONAL SAFETY

Pasichniuk V.B.

*National University of Water Management and Natural Resources Use,
str. Soborna, 11, Rivne, Ukraine
Vasylo111@ukr.net*

In the article the author carries out the analysis of meaningful indicators of occupational safety in domestic enterprises. It is revealed that the current state of occupational safety is characterized by high levels of industrial accidents and occupational diseases, poor working conditions and sanitary condition of enterprises. These figures are catastrophic in comparison with foreign ones. Research of the causes of industrial accidents has shown that the bulk of them (65%) occurred due to organizational reasons. Legal position of the legislator states that the owner of the company, organization, institution or authorized body shall organize and ensure proper working conditions (safe and harmless) for each employee. From this position it follows that accidents for organizational reasons are the result of inactivity, lack of qualifications and avarice of employer. And, therefore, in law there must be a measure to influence employer, which would actually encourage the latter to the quality organization and provision of safety at the plant. The current state of implementation of functions of state authorities can not limit itself only to state supervision of occupational safety in the workplace. In today's conditions it is necessary to consider public control as a driving force for employers to ensure proper condition of occupational safety.

The paper examines and summarizes the category of public control and supervision of occupational safety. Analysis of content of indicators of occupational injuries and fatal accidents at work is conducted. Methodological research of theoretical legal measures to ensure occupational safety is carried out. The correlation of concepts "supervision", "control" and "administrative oversight" is determined.

Legal and organizational role and competence of committees on occupational safety is found out. During the study the author determined that the operation of such committees is an effective tool in ensuring proper working conditions for domestic enterprises.

Studies have shown that the regulations that establish the legal status of public monitoring of safety in enterprises establish incomplete range of rights which would ensure efficient and effective social protection of workers in the field of labor.

That is why today the public control is weakened, the implementation of social protection and security activities in the field of occupational safety is fragmented, incomplete and insufficient, and therefore needs urgent reform.

Key words: occupational safety, trade union, working conditions, committee on occupational safety.

Сучасний стан охорони праці в Україні характеризується високим рівнем виробничого травматизму та професійної захворюваності, незадовільними умовами праці й санітарним станом підприємств. У 2013 р. було виявлено 8 568 нещасних випадків на виробництві, при цьому зі смертельними наслідками – 538. Кількість нещасних випадків на виробництві зростає, особливо в галузях охорони надр, виробництва шкіри, енергетики, автомобілетранспорту. Найбільш травмонебезпечною є вугільна та машинобудівна промисловість, агропромисловий комплекс та соціально-культурна сфера. Питома вага випадків травматизму в цих чотирьох сферах складає 71% від загальної кількості травмованих на виробництві в Україні. Збільшилася кількість летальних випадків на виробництві в хімічній та машинобудівній промисловості. На сьогодні в нашій країні 28–29% працівників працюють зі шкідливими умовами праці. Наслідки такої праці є катастрофічними. Щорічно органи Міністерства охорони здоров'я України виявляють 6–7 тисяч осіб, які хворіють на професійні захворювання. Не дивлячись на те, що з року в рік кількість травмованих на виробництві в Україні зменшується, рівень виробничого травматизму, порівняно з країнами Західної і навіть Східної Європи, залишається високим [1]. Аналіз причин нещасних випадків свідчить, що найбільша їх кількість сталася через організаційні причини (65%), технічні причини (23%), психофізіологічні (12%). Саме тому контроль та нагляд за законодавством про працю та охорону праці є актуальним науковим пошуком.

Науково-теоретичним підґрунтям об'єкта дослідження стали роботи українських та російських вчених у сфері трудового права, теорії держави й права, кримінального права та процесу: Р.В. Бойка, К.Н. Ткачука, В.С. Андрєєва, Я.І. Безуглової, П.А. Буценка, В.Я. Гоца.

Метою статті є дослідження категорії громадського нагляду та контролю за дотриманням законодавства про охорону праці.

Увага до контролю та нагляду за охороною праці в науковій сфері постійно зростає. Насамперед це пояснюється високим рівнем виробничого травматизму та смертності. Цілком зрозуміло, що такі показники є наслідком неефективних і недієвих засобів забезпечення охорони праці в українських підприємствах. Проводячи аналіз вітчизняного законодавства, можна зробити висновок, що в Україні діють такі засоби забезпечення охорони праці:

1. нормативно-правові засоби. Право працівників на належні умови праці задекларовано низкою законів: Конституція України, Кодекс законів про працю України, Закон України «Про охорону праці», Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», Закон України «Про інформацію». Норми охорони праці містяться в інструкціях Кабінету Міністрів України, міністерств та в інших підзаконних актах;
2. організаційно-правові засоби: встановлення державних міжгалузевих і галузевих стандартів охорони праці працівників у нормативно-правових актах; організація діяльності служб охорони праці підприємств, установ, організацій; забезпечення працюючих засобами індивідуального й колективного захисту, мийними та

знешкоджувальними засобами; проведення медичних оглядів працівників; навчання та інформаційне забезпечення охорони праці, розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій;

3. контрольно-наглядові засоби. Вважаємо, що важливим стимулом для роботодавців щодо організації та забезпечення належних умов охорони праці для працівників є громадський контроль. Громадський контроль є одним із видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян і самими громадянами. Він є важливою формою реалізації демократії та способом залучення населення до управління суспільством і державою [6, с. 496].

Громадський контроль часто іменується як «профспілковий», адже забезпечується професійними спілками, створеними ними спеціальними органами та громадськими інспекторами (представниками профспілок). Відповідно до ст.36 Конституції України громадяни мають право на участь у професійних спілках із метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів [4]. Правовий статус профспілок визначається Конституцією України, Кодексом законів про працю України, Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». З огляду на правову природу громадського контролю для з'ясування істинних причин високих показників виробничого травматизму та летальних випадків на виробництві необхідне наукове дослідження понять «нагляд», «контроль», «громадський контроль», «профспілка», адже саме вони нині є дієвими засобами забезпечення законності в цій сфері.

Контроль за дотриманням законодавства про охорону праці П.О. Ізуїта трактує як діяльність уповноважених державних органів, профспілкових організацій та уповноважених найманими працівниками осіб із питань охорони праці зі здійснення аналізу стану справ щодо дотримання норм і стандартів у сфері охорони праці та перевірки правильності, доцільності та ефективності використання всіх повноважень суб'єктів, які використовують найману працю. Під наглядом за дотриманням законодавства про охорону праці слід розуміти діяльність уповноважених державних органів стосовно організацій, що не перебувають у їх підпорядкуванні, яка полягає в здійсненні аналізу стану справ щодо дотримання норм і стандартів у сфері охорони праці. Таким чином, учений вважає, що категорії «нагляд» і «контроль» стосовно охорони праці не є тотожними чи синонімічними. Відмінність полягає в тому, що контроль здійснюється як уповноваженими державними органами за організаціями, що не перебувають у їх підпорядкуванні, так і вищими органами за підпорядкованими організаціями та уповноваженими найманими працівниками особами з питань охорони праці, а нагляд – тільки уповноваженими державними органами за організаціями, що не перебувають у їх підпорядкуванні [2].

У свою чергу К.Н. Ткачук вказує, що контроль є однією з найдієвіших форм забезпечення належного стану охорони праці. Учений розвинув думку, що профспілки здійснюють громадський контроль і беруть участь у здійсненні адміністративно-громадського контролю. Учений зазначає, що адміністративно-громадський контроль є багатоступеневим, і можливість його ефективного функціонування обумовлена наявністю ефективного співробітництва та взаєморозуміння між роботодавцем і профспілками підприємства. Адміністративно-громадський контроль проводиться на кількох (як правило, трьох) рівнях. На першому рівні контролю начальник виробничої дільниці (майстер) спільно з громадським інспектором профгрупи щоденно перевіряють стан охорони праці на виробничій дільниці. На другому рівні начальник цеху спільно з громадським інспектором і спеціалістами відповідних служб цеху (механік, електрик, технолог) два-чотири рази на місяць перевіряють стан охорони праці згідно із затвердженим графіком. На третьому рівні контролю щомісяця, згідно із затвердженим графіком, комісія підприємства під головуванням керівника (головного інженера) перевіряє стан охорони праці на підприємстві. До складу комісії входять керівник служби охорони праці, голова комісії з охорони праці профкому, керівник медичної служби, працівник пожежної охорони та головні спеціалісти підприємства

(технолог, механік, енергетик). Результати роботи комісії фіксуються в журналі третього рівня контролю й розглядаються на нараді. За результатами наради видається наказ по підприємству. У комбінатах та об'єднаннях може проводитися четвертий та п'ятий рівні адміністративно-громадського контролю [7].

Важливою організаційно-правовою гарантією забезпечення громадського контролю за дотриманням законодавства з охорони праці є право на створення й функціонування комісії з питань охорони праці на підприємствах. Комісія з питань охорони праці підприємства може бути створена, відповідно до статті 26 Закону України «Про охорону праці», на підприємствах, в організаціях, господарствах, незалежно від форми власності й виду діяльності, з кількістю працюючих 50 і більше чоловік. Комісія є постійно діючим консультативно-дорадчим органом, метою створення якого є забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища [8]. Комісія у своїй діяльності керується Кодексом законів про працю України, законами України «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», Типовим положенням про комісію з питань охорони праці підприємства та іншими нормативно-правовими актами.

Аналізуючи законодавство, можна стверджувати, що забезпечення громадського контролю за сферою охорони праці забезпечується такими гарантіями:

- 1) профспілковий контроль за виконанням колективних договорів, угод. У випадку виявлення порушень колективних договорів профспілки мають право подавати подання про усунення цих порушень. У разі їх неусунення роботодавцями профспілки мають право звернення до суду;
- 2) участь профспілок у розробленні державної політики в галузі трудових відносин, оплати та охорони, соціального захисту;
- 3) право профспілок на проведення незалежної експертизи умов праці на їх відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;
- 4) право профспілок на участь у розслідуванні причин нещасних випадків на виробництві;
- 5) право профспілок на представництво інтересів працівників у всіх органах державної влади, місцевого самоврядування, перед роботодавцями;
- 6) право профспілок на отримання інформації від державних органів щодо статистичних даних про виробничий травматизм та професійні захворювання;
- 7) створення та функціонування комісії з питань охорони праці на підприємствах.
- 8) Значну роль у забезпеченні належних умов праці відіграє громадський контроль. Такий контроль здійснюється громадськими інспекторами, представниками профспілки, а за відсутності профспілки – уповноваженими особами.

Роль громадського контролю у сфері охорони праці полягає в забезпеченні належних умов і безпеки праці на робочих місцях, дотриманні всіма посадовими особами та працівниками вимог законодавства про охорону праці [2]. Вважаємо, що законодавчі акти, які регулюють правовий статус громадського контролю за станом охорони праці на підприємствах, встановлюють не повний спектр прав, який би забезпечував належний та дієвий громадський захист працівників у сфері охорони праці.

Як наслідок, громадський контроль ослаблений, здійснення громадсько-захисної й охоронної діяльності носить фрагментарний характер, є неповним і недостатнім, а отже, потребує вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз стану охорони праці в Україні та основні завдання профспілкових організацій на наступні 5 років // Федерація профспілок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dnopr.gov.ua/index.php/uk_
2. Бойко Р.В. Контроль у сфері охорони праці / Р.В. Бойко // Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Політологія. Соціологія. Право». – 2012. – Вип. 4(16). – С. 94–98.
3. Ткачук К.Н. Державне управління охороною праці : [монографія] / К.Н. Ткачук, Д.В. Зеркалов, К.К. Ткачук, Л.О. Мітюк, Ю.О. Полукаров. – К. : Основа, 2013. – 348 с.
4. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
7. Соціологія : [короткий енциклопедичний словник] / за заг. ред. В.І. Воловича. – К. : Наука, 1998. – 736 с.
8. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства : Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 березня 2007 р. № 55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua>.

REFERENCES

1. “Analysis of Occupational Safety in Ukraine and Main Tasks of Trade Unions for the Next 5 years“ [Electronic resource] // Federation of Trade Unions of Ukraine. – Access mode : http://www.dnopr.gov.ua/index.php/uk_
2. Boyko R.V. “Control in the Field of Occupational Safety” / R.V. Boyko // *Visnik NTUU «KPI». Seriya «Politologiya. Sociologiya. Pravo»*. – 2012. – Iss. 4 (16). – P. 94-98.
3. Tkachuk K.N. [State Administration of Occupational Safety] : monograph / K.N. Tkachuk, D.V. Zerkalov, K.K. Tkachuk, L.A. Mitiuk, Y.O. Polukarov. – Kyiv : Osнова, 2013. – 348 p.
4. Labor Code of 10.12.1971 № 322-VIII [Electronic resource]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
5. Constitution of Ukraine // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine*. – 1996. – № 30. – Art. 141.
6. On Labor Protection : Law of Ukraine of 14.10.1992. № 2694-XII [Electronic resource]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
7. *Sociologiya* [Sociology] : Brief Encyclopedic Dictionary / ed. V.I. Volovych. – Kyiv : Nauka, 1998. – 736 p.
8. Model Regulation of the Committee on Occupational Safety : State Committee of Ukraine for Industrial Safety, Labor Protection and Mining Supervision of 21.03.2007. № 55 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.minjust.gov.ua>.